

Diàleg sobre urbanisme feminista. Posar les vides en el centre entre Franziska Ullmann i Zaida Muxí, i moderat per Claudina Relat.

La proposta s'adreça a alumnat de 4t d'ESO, batxillerat, formació professional i estudis universitaris.

Propostes de treball a l'aula

1. Introducció

El 3 de novembre de 2022 es va dur a terme el primer diàleg de la **6a edició de Cosmògraf 2022**¹, enguany titulat **Dones que transformen el món** (<http://www.manresacultura.cat/cosmograf>), *Urbanisme feminista. Posar les vides en el centre*, conduït per l'arquitecta i urbanista austríaca Franziska Ullmann, l'arquitecta i professora argentina Zaida Muxí i la moderadora Claudina Relat, presidenta del Col·legi d'Arquitectes a la Catalunya Central.

Què és parlar de perspectiva de gènere en urbanisme? Parlar de gènere no és parlar de sexe, tal com ha dit Muxí, sinó d'uns rols assignats a les dones (rols relacionats amb les tasques de reproducció, de tenir cura dels altres; tasques no remunerades, no visibles, domèstiques...) i uns altres rols assignats als homes (rols relacionats amb el món laboral, l'esfera pública; tasques remunerades, visibles...). Per a Muxí cal introduir la mirada de gènere en l'urbanisme per analitzar com estan estructurades i planificades les ciutats i els habitatges, l'espai públic i privat que gira al voltant de la nostra quotidianitat, de les nostres vides i canviar-ne les desigualtats estructurals per poder contemplar-ne tota la diversitat, ja que segons afirma l'arquitecta argentina "la planificació no ha estat neutral ni universal", és a dir, no s'han dissenyat ciutats/habitatges tenint en compte tota la diversitat de les persones que hi viuen ni s'han satisfet totes les diferents necessitats i expectatives.

La intervenció de la professora Zaida Muxí ha remarcat la invisibilització de la dona en general en la història, en la societat i en la planificació i gestió de l'espai tant privat com col·lectiu, ja que no s'ha tingut en compte millorar la qualitat de vida de les dones perquè no s'ha estudiat ni valorat les necessitats del dia a dia d'atenció a les persones. És en aquest context que Muxí ha posat de relleu algunes de les frases destacades de

Franziska Ullmann

Zaida Muxí

l'arquitecta americana Jane Jacobs²: “en l'urbanisme les persones han de ser el centre”, és a dir, s'ha de planificar l'espai urbà, les ciutats, com un sistema complex i a partir “de les experiències viscudes” i així es podran projectar ciutats justes i igualitàries. Per tant, cal prioritzar l'experiència quotidiana, trencar estereotips, escoltar i aprendre de tots els usuaris de les ciutats, dels barris i dels habitatges.

La quotidianitat és, doncs, el punt central de la perspectiva de gènere en l'urbanisme i està dividida en quatre esferes: l'esfera productiva (el món laboral); la reproductiva (tenir cura de les persones, infants i gent gran); la pròpia (tenir cura d'un mateix, oci), i la comunitària (contacte veïnal, associacions...). Un dels aspectes a tenir en compte és el de la coreografia del moviment i de les mobilitats obligades i no obligades: quina mobilitat s'estableix entre aquestes quatre esferes? Qui fa més viatges i destina més temps per desplaçar-se en l'espai per dur a terme les tasques tant reproductives com productives “els patrons de moviment”? i el disseny urbanístic i la planificació dels espais han tingut en compte tots aquests desplaçaments? n'ha afavorit la igualtat? s'ha contemplat l'ecodependència que se'n desprèn? Reflexions que ambdues arquitectes exposen directament i indirectament en aquesta trobada.

Un exemple pràctic d'un projecte urbanístic sota la perspectiva de gènere és el del complex urbanístic a Viena, el Frauen Werk Stadt, dissenyat als anys noranta per l'arquitecta Franziska Ullmann. Va ser el primer barri, de 350 habitatges, dissenyat i construït tenint en compte la perspectiva de gènere: un projecte que estudia i valora les necessitats de la dona i del seu dia a dia. Ullmann ha destacat mitjançant la projecció de diapositives del seu projecte, que va ser executat juntament amb altres dones, la importància de l'espai públic, de l'espai verd i també del comú (necessari per disminuir la càrrega de treball domèstic); la necessitat d'atendre la planificació d'espais d'oci (que afavoreixen la socialització, el contacte entre veïns); la prioritat de dissenyar espais públics, oberts i segurs (distàncies curtes entre diferents espais, amb obertures que n'afavoreixin la visibilitat, i amb bona il·luminació), on es puguin dur a terme les tasques quotidianes sense necessitat de duplicar els desplaçaments, disminuir el temps i amb seguretat, entre altres objectius primordials, com dissenyar uns habitatges flexibles per diferents models d'usuaris, diferents famílies, i de diferents etapes a la vida d'una persona, “qui té cura de qui i a quina edat”. Com assenyala l'arquitecta austríaca “crear barris, ciutats, oberts, amb diferents espais, amb bona orientació i pensat per satisfer totes les necessitats quotidianes”.

En conclusió, la perspectiva de gènere en l'urbanisme no és un projecte acabat, sinó un prendre consciència de posar les persones en el centre de l'urbanisme, de fer-se preguntes, d'entendre que som diversos amb diferents necessitats i expectatives, i que les tasques relacionades fins avui dia al rol femení, com les de tenir cura de les persones, són necessàries valorar-les i projectar-les en el disseny urbanístic i d'habitatges per tenir espais més justos i igualitaris. L'arquitectura ha de tenir en compte, doncs, el dia a dia de les persones per millora-ne la seva qualitat de vida.

Antecedents

La planificació urbanística tradicional no ha tingut en compte la diversitat de les persones que poden ocupar els espais tant públics com privats. Cal tenir una mirada més igualitària i justa, una mirada de perspectiva de gènere.

2. Metes, objectius i activitats

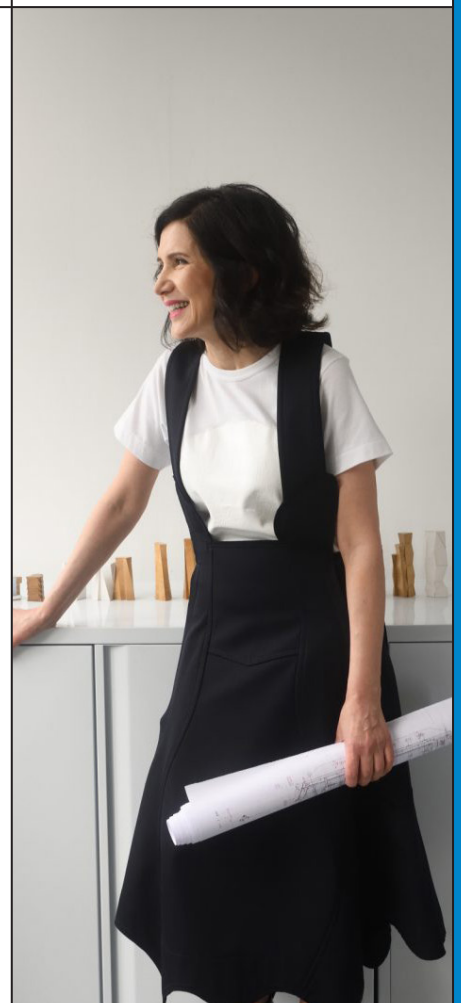
Metes:

1. Fer visible la dona en l'urbanisme i l'arquitectura.
2. Introduir la perspectiva de gènere en l'urbanisme i prendre'n consciència.
3. Reflexionar sobre les relacions ciutat-barri-casa.
4. Proposar alternatives que integrin la diversitat de gènere i social en l'urbanisme.
5. Recollir informació: creació de processos participatius de millora dels barris de la ciutat.

Objectius i activitats:

1. Prendre consciència de la perspectiva de gènere en urbanisme i arquitectura (meta 1 i 2).

- Organitzar debats, seminaris, tertúlies entre adolescents sobre la invisibilitat històrica de la dona en urbanisme i arquitectura.
 - Quants noms de dones arquitectes/urbanistes actuals o d'altres èpoques coneixen? Fer un buidatge al llarg de la història de dones arquitectes i urbanistes.
 - Quins coneixements generals tenen d'arquitectura? i d'urbanisme?
 - Reflexionar sobre els objectius primordials d'una bona planificació urbanística. Quin és el punt de partida? Quins són els aspectes que s'han de tenir en compte per a l'espai públic? i per a l'espai privat?
 - Han sentit a parlar de perspectiva de gènere en urbanisme? Què creuen que és? Cerca d'informació.
- Un cop informats de la perspectiva de gènere en urbanisme, creuen que el seu barri té mancances estructurals? Generar opinió i diàleg.

- Quines icones i símbols s'utilitzen en urbanisme? Recopilar amb fotografies exemples que demostrin la invisibilització de la diversitat de gènere i social.

2. Analitzar l'espai públic i privat (meta 3).

- Fer un treball d'observació i anàlisi dels espais públics:
 - Com és el seu barri? Com està orientat? Quins serveis té? Hi ha tots els serveis essencials per al dia a dia (botigues, serveis mèdics, escoles, parcs infantils, zones d'oci, centres de seguretat ciutadana...)?
 - Té espais verds? espais de contacte veïnal?
- Analitzar la mobilitat del seu barri:
 - Hi ha parades de transport públic? Quin tipus de transport públic?
 - A quina distància es troben les parades d'autobús, per exemple? I on es troben situades les parades (és a dir, què hi ha al seu voltant per remarcar la importància dels serveis)? Com és l'accés al transport públic (hi ha prou espai per pujar-hi amb carrets de la compra o cotxets? Tots estan adaptats per a persones amb mobilitat reduïda?)
 - Observar la freqüència de servei del transport públic: la freqüència és només en hora punta? (les hores d'entrar a la feina, migdia i sortida de la feina? o hi ha una bona freqüència durant tota la jornada?)
- Fer un treball d'observació i anàlisi dels espais privats:
 - Com és el seu habitatge? Quins espais comuns hi ha entre els habitatges? L'espai és flexible? (és a dir, pot servir per fer-hi reunions, per emmagatzemar si s'escau elements comuns de la comunitat de veïns, per exemple?)
 - Com és el seu habitatge privat? Hi ha espais jerarquitzats? (és a dir, hi ha espais que són més grans, importants, més ben orientats que altres? i quin n'és el motiu: l'accés fàcil, les tasques que s'hi duen a terme, la persona que els ocupa...?) Com està orientat? És flexible (permet adaptar els espais per a les diferents tasques i etapes de la vida)?
- Analitzar la seguretat del seu barri:
 - Hi ha suficient il·luminació? L'accés al transport està ben il·luminat?

○ Hi ha suficient activitat social al barri?

○ Entre els habitatges hi ha punts de mala visibilitat?
(espais foscos, morts...?)

● Com es comuniquen l'espai públic i el privat en el seu barri?

● La circulació per al barri està condicionada al vehicle?
on són els pàrquings?

4. Analitzar projectes urbanístics amb perspectiva de gènere duts a terme (meta 1 i 2).

● Conèixer projectes i experiències de barris i habitatges dissenyats sota la perspectiva de gènere com el Frauen Werk Stadt a Viena. Generar debats comparatius.

● Seleccionar un projecte i comparar-lo amb la seva ciutat i/o barri.

○ Semblances i diferències?

○ Manresa és una ciutat oberta a noves planificacions urbanístiques?

○ Creuen que es poden recollir propostes i dur-les a terme?

5. Evidenciar que cal un nou disseny urbanístic i arquitectònic que integri tota la diversitat social (meta 2, 3, 4 i 5).

● Crear carpetes d'aprenentatge, Sites, presentacions, amb gràfiques, enquestes, resums, propostes, entrevistes, plànols... on es recullin totes les reflexions i observacions dutes a terme pels joves.

● Analitzar i justificar les propostes que calen dur a terme (resultat de les activitats anteriors).

● Presentar els acords dels processos participatius que s'hagin dut a terme a entitats, associacions i/o institucions que puguin planificar, gestionar i dissenyar millores en l'espai públic i privat del seu barri i de la seva ciutat.

● Generar debat sobre la importància del sòl públic versus el sòl privat.